Feodor Mihailovici Dostoievski

UN HOŢ CINSTIT

Într-o dimineaţă, pe oând mă pregăteam să mă duc la serviciu, a venit la mine Agrafena, bucătăreasa, spălătoreasă şi jupâneasa mea, şi, spre marea mea mirare, a intrat în vorbă cu mine.

Până atunci se arătase a fi o femeie atât de tăcută şi de simplă, încât, în afară de cele câteva cuvinte rostite în fiecare zi în legătură cu masa de prânz, n-a mai scos aproape nici o vorbă în răstimp de şase ani. Oricum, mie nu mi-a fost dat să aud nimic altceva din gura ei.

— Am venit să vă spun, domnule, începu ea tam-nesam, că aţi face bine să închiriaţi cămăruţa.

— Care cămăruţă?

— Ei, care: aia de lângă bucătărie.

— De ce?

— De ce! Pentru că aşa e obiceiul, ca oamenii să ţină chiriaşi.

— Cine s-o ia cu chirie?

— Cine s-o ia cu chirie! Un chiriaş. Parcă matale nu ştii.

— Păi bine, femeie, dar acolo e aşa de strâmt, că nici n-ar încăpea un pat. Cine să stea acolo?

— De ce să stea? Numai să aibă unde să doarmă, că de stat e să

Feodor Mihailovici Dostoievski

UN HOŢ CINSTIT

Într-o dimineaţă, pe oând mă pregăteam să mă duc la serviciu, a venit la mine Agrafena, bucătăreasa, spălătoreasă şi jupâneasa mea, şi, spre marea mea mirare, a intrat în vorbă cu mine.

Până atunci se arătase a fi o femeie atât de tăcută şi de simplă, încât, în afară de cele câteva cuvinte rostite în fiecare zi în legătură cu masa de prânz, n-a mai scos aproape nici o vorbă în răstimp de şase ani. Oricum, mie nu mi-a fost dat să aud nimic altceva din gura ei.

— Am venit să vă spun, domnule, începu ea tam-nesam, că aţi face bine să închiriaţi cămăruţa.

— Care cămăruţă?

— Ei, care: aia de lângă bucătărie.

— De ce?

— De ce! Pentru că aşa e obiceiul, ca oamenii să ţină chiriaşi.

— Cine s-o ia cu chirie?

— Cine s-o ia cu chirie! Un chiriaş. Parcă matale nu ştii.

— Păi bine, femeie, dar acolo e aşa de strâmt, că nici n-ar încăpea un pat. Cine să stea acolo?

— De ce să stea? Numai să aibă unde să doarmă, că de stat o să stea pe prichiciul ferestrei.

— Care fereastră?

— Ei, care; parcă matale nu ştii! Aia din antreu. O să stea acolo şi o să coasă, ori să facă mai ştiu eu ce altă treabă. Poate să stea şi pe scaun. Are scaun, are şi masă, are acolo de toate.

— Şi cine e, mă rog, dumnealui?

— Un om cumsecade, un om umblat. Eu am să-i gătesc şi am să-i iau pentru casă şi masă numai trei ruble de argint pe lună…

În cele din urmă, după îndelungi străduinţe, am aflat că un ins oarecare, un om mai în vârstă, a convins-o pe Agrafena sau a făcut-o într-un fel să-l accepte în bucătărie ca chiriaş, cu masă cu tot. Ce-i trecea prin cap Agrafenei trebuia neapărat să se împlinească, deoarece ştiam că altminteri n-o să mă mai lase-n pace. Când se întâmpla câte ceva ce nu-i era pe plac, numaidecât cădea pe gânduri şi devenea profund melancolică, iar starea asta ţinea vreo două-trei săptămâni. In acest răstimp, mâncarea se făcea mai proastă, din rufărie lipsea mereu câte ceva, duşumelele rămâneau nespălate, pe scurt – se iveau o mulţime de neplăceri. Băgasem de seamă încă mai de mult că femeia asta atât de tăcută nu era în stare să ia o hotărâre, să stăruie asupra unei idei care să-i fi aparţinut ei înseşi. Dar dacă totuşi în creierul ei plăpând se înfiripa cine ştie cum câte ceva ce semăna cu o idee, cu o acţiune, oprind-o să-şi ducă la îndeplinire ideea însemna să-i dai pentru o bucată de vreme o cumplită lovitură morală. Iată de ce, ţinând mai mult ca la orice la propria mea linişte, m-am învoit numaidecât.

— Măcar e ceva de capul lui; are buletin de indentitate sau ceva de felul ăsta?

— Cum să nu! E limpede că are. E un om de treabă, un om umblat; zice că dă trei ruble.

A doua zi, în modesta mea locuinţă de burlac şi-a făcut apariţia noul chiriaş, lucru care, departe de a mă supăra, mi-a dat prilej chiar să mă bucur în sinea mea. Duc în genere o existenţă retrasă, ca de schimnic. Cunoştinţe nu

am aproape de loc; ies din casă rar. După zece ani de viaţă solitară, m-am obişnuit, desigur, cu singurătatea. Dar nu mă încânta, fireşte, câtuşi de puţin perspectiva altor zece, cincisprezece ani, sau poate şi mai mulţi, în tovărăşia aceleiaşi Agrafena şi în aceeaşi locuinţă de burlac! Iată de ce, aşa stând lucrurile, un om liniştit în plus însemna pentru mine curată mană cerească!

Agrafena nu minţise: chiriaşul meu era un om umblat. Din buletinul său am văzut că a fost la viaţa lui ostaş, lucru pe care, de altfel, l-am observat şi fără a mă uita în buletin, de la prima vedere. E destul de lesne de ghicit. Printre cei din mediul său, Astafi Ivanovici, chiriaşul meu, era un om deosebit. Ne înţelegeam de minune. Lucrul cel mai bun era că lui Astafi Ivanovici îi plăcea câteodată să povestească tot felul de istorii, întâmplări din viaţa sa. In existenţa mea atât de plictisitoare, un astfel de povestitor apărea de-a dreptul ca o comoară. Într-un rând, mi-a povestit o istorie de-a lui, care într-o oarecare măsură rn-a tulburat. Dar iată în ce împrejurări mi-a povestit istoria cu pricina.

O dată am rămas singur acasă: şi Astafi şi Agrafena plecaseră la treburile lor. Pe neaşteptate aud din odaia cealaltă că a intrat cineva şi mi s-a părut că era un străin; am ieşit: într-adevăr, în antreu stătea un străin – un om scund, numai în haină, deşi era toamnă şi se făcuse frig.

— Pe cine cauţi?

— Aici stă funcţionarul Alexandrov? • – Nu amice; la revedere.

— Păi, portarul zicea că stă aici, a mai stăruit vizitatorul, re-trăgându-se sfios spre uşă.

— Hai, întinde-o amice; pleacă.

A doua zi, după prânz, în timp ce Astafi Ivanovici îmi proba surtucul pe care i-l dădusem să mi-l transforme, a intrat iarăşi cineva în antreu. Am întredeschis uşa.

Chiar sub ochii mei, individul de ieri a luat foarte calm din cuier căftănelul meu îmblănit, l-a pus la subţioară şi a rupt-o la fugă. In tot acest timp, Agrafena s-a uitat ţintă la el cu

ochii holbaţi de mirare şi n-a mai făcut nimic altceva pentru salvarea căftănelului. Astafi Ivanovici a întins-o după pungaş şi după zece minute s-a întors di mâinile goale, gâfâind. Individul parcă intrase în pământ!

— Ghinion, Astafi Ivanovici! Bine că n-a luat mantaua! Mă nenorocea, pungaşul!

Dar întâmplarea l-a tulburat atât de mult pe Astafi Ivanovici, încât, uitându-mă la dânsul, am şi uitat de pagubă. Nu putea să-şi mai vină în fire. Lăsa mereu acul şi se apuca să povestească iar şi iar cum s-au petrecut lucrurile, cum stătea el, uite-aşa, cum a luat hoţul, sub ochii lui, la doi paşi de dânsul, căftănelul şi cum s-a întâmplat de nici nu l-a putut prinde. După aceea se apuca iarăşi de lucru, ca apoi să-l lase iarăşi. In cele din urmă, l-am văzut că s-a dus la portar să-i povestească întâmplarea şi să-l mustre pentru că îngăduie să se petreacă una ca asta în curtea lui. Apoi s-a întors şi a prins s-o certe pe Agrafena. Pe urmă s-a apucat iar de lucru şi multă vreme a tot bombănit, repetând aceeaşi istorie, cum stătea el colea şi eu dincolo, cum a luat hoţul sub ochii noştri, numai la doi paşi de noi, căftănelul etc. Pe scurt, deşi iscusit la treabă, Astafi Ivanovici avea obiceiul să se moşmondească şi să se foiască într-una.

— Ne-a prostit pe amândoi, Astafi Ivanâci! I-am zis seara, ofe-rindu-i un pahar de ceai şi dorind, de plictiseală, să-l fac să povestească iar întâmplarea cu furtul căftănelului, povestire care, datorită desei ei repetări şi sincerităţii profunde a povestitorului, devenise foarte amuzantă.

— Ne-a prostit, domnule! Tare mi-e ciudă, mă iau toţi dracii, măcar că/nu era haina mea. Eu aşa zic, că nu există pe lunea asta nemernic mai mare decât hoţul. Altul te păgubeşte barem pe nimica, dar ăsta îţi fură munca, sudoarea ce-ai vărsat-o muncind, îţi fură timpul… Ptiu, ce porcărie! De necaz, nici nu-mi vine să mai vorbesc despre asta. Mă întreb cum de nu vă pare rău, domnule, după bunul dumneavoastră?

— Asta aşa e, Astafi Ivanâci; mai bine să-ţi ia foc un lucru deoât să i-l laşi unui hoţ – ţi-e ciudă, nu-ţi vine la socoteală.

— Cred şi eu că nu-ţi vine la socoteală! Bun-înţeles, sunt hoţi şi hoţi… Eu, domnule, am dat o dată şi peste un hoţ cinstit.

— Cum ădieă, cinstit? Ce, sunt şi hoţi cinstiţi, Astafi Ivanâci?

— Adevărat, domnule! Cum poate să fie un hoţ cinstit? Voiam numai să spun că omul cu pricina părea să fie cinstit şi totuşi a furat. Mi-era mai mare mila de el.

— Ia spune, cum s-a întâmplat, Astafi Ivanâci?

— S-a întâmplat, domnule, acum doi ani. Pe-atunci rămăsesem aproape un an fără slujbă. Pe când aveam încă slujbă, făcusem cunoştinţă cu un om căzut cu totul la pământ. Ne-am cunoscut într-o cârciumă. Era mare beţivan, un stricat şi un trântor. Avusese mai înainte o slujbă nu ştiu pe unde, dar îl daseră de mult afară din pricina beţiei. Era o târâtură! Umbla îmbrăcat ca vai de lume! Uneori mă întrebam dacă are cămaşă pe sub manta; îşi cheltuia ultimul bănuţ pe băutură. Nu era un zurbagiu; avea o fire liniştită, blândă şi miloasă şi se ruşina să cerşească, dar băgai îndată de seamă că tare ar mai vrea să tragă o duşcă sărmanul, şi-l cinsteai. Nu ştiu cuni s-a întâmplat că ne-am împrietenit, mai bine zis s-a lipit el de mine… Că mie îmi era totuna. Ce om! Se lipea ca un căţeluş şi se ţinea scai de tine; şi când te gândeşti că nu ne văzuserăm decât o dată, amărâtul de el! Mai întâi m-a rugat să-l las să doarmă la mine şi l-am lăsat; avea buletinul în regulă şi părea un om cumsecade! Pe urmă, a doua zi, s-a rugat iarăşi să-l las să doarmă, iar a treia zi a venit din nou, a stat toată ziua pe pervazul ferestrei şi iarăşi a rămas peste noapte. Ei, acum nu mai scap de el, mi-am zis: dă-i de băut şi de mâneat, ba mai dă-i şi adăpost peste noapte; după ce că sunt sărac, mi-am mai luat şi un trântor în cârcă! Mai înainte se ducea tot aşa, ca şi la mine, la un slujbaş, se legase de dânsul şi beau tot ce aveau împreună; acela însă

a dat cu totul în patima beţiei şi a murit din nu mai ştiu ce necaz. Pe ăsta îl chema Emelea. Emelian Ilici. Mă tot gândeam ce să mă fac cu el. Să-l izgonesc nu mă lăsa inima, mi-era milă de dânsul, că prea era prăpădit şi nenorocit! Nu scotea o vorbă, nu cerea nimic; numai şedea aşa şi se uita în ochii tăi, ca un căţeluş. Ca să vezi cum îl strică băutura pe om! Mă gândeam în sinea mea cum aş putea oare să-i spun: pleacă de la mine, Emelianuşka, că n-ai ce face aici, nu sunt eu omul pe care-l cauţi; vezi că mâine-poimâine n-o să am nici eu ce pune în gură; darămite să te mai ţin şi pe tine? Şedeam aşa şi mă frământam, întrebându-mă ce-o să facă atunci când i-oi spune una ca asta. Parcă-l vedeam cum o să se uite lung la mine când o să mă audă vorbindu-i, cum o să stea multă vreme aşa fără să priceapă nici un cuvânt, cum, pe urmă, când o să priceapă, o să se ridice de pe pervaz şi o să-şi ia bocceluţa aceea a lui – parcă o văd!

— Roşie, în pătrăţele, găurită, în care Dumnezeu ştie ce punea şi pe care o căra pretutindeni cu el, cum o să-şi potrivească prăpădita de manta aşa ca să vină cât de cât pe umerii lui şi să-i ţie şi cald şi nici găurile să nu i se prea vadă – căci era un om tare delicat!

— Cum o să deschidă pe urmă uşa şi o să iasă pe scară cu ochii înlăcrimaţi. Mi s-a făcut milă… Doar nu puteam să las omul să se prăpădească cu zile! Apoi iar m-am gândit la mine. Ei, lasă, Emelianuşka, mi-am zis, multă vreme n-ai să mai hălăduieşti tu Ia mine; ca mâine mă mut şi n-ai să mai dai de mine. Şi m-am mutat, domnule. Mi-a zis atunci boierul meu, Alexandr Filimonovici (acuma a răposat, Dumnezeu să-l ierte): sunt foarte mulţumit de tine, Astafi şi când ne-om întoarce de la ţară, n-o să te uităm şi-o să te luăm iarăşi la noi. Fusesem chelar în casa lui. Ce om! Dar vezi că a murit chiar în acelaşi an. După ce l-am petrecut la groapă, mi-am luat calabalâcul, bănuţii ce-i agonisisem şi m-am mutat la o bătrânică, cu gândul să mă odihnesc şi eu. Am închinat un ungher, singurul liber pe care-l avea. Fusese şi ea dădacă undeva şi acuma trăia singură dintr-o

pensioară. Ei, mi-am zis, rămâi cu bine, Emelianuşka, scumpule; acuma n-ai să mă mai găseşti! Şi ce credeţi, domnule? Când mă întorc pe seară (fusesem la un cunoscut), îl văd şi pe Emelea; şedea pe lada mea, cu o legăturică din pânză cadrilată alături; şedea cu mantaua

Pe el şi mă aştepta… ba încă, aşa, ca să-i treacă urâtul, luase o carte bisericească de la bătrâna, pe care o ţinea de-a-ndoaselea! Uite că m-a găsit! Am rămas buimac. Deh, mi-am zis, dacă nu l-am gonit de la bun început, nu mai e chip să scap de dânsul! Aşa că l-am întrebat d^e-a dreptul: „Ai buletinul la tine, Emelea?”

Am stat pe urmă, domnule şi m-am gândit: adică, ce mare bucluc o să-mi facă pribeagul ăsta? Şi tot gândindu-mă aşa, am găsit că buclucul ăsta n-o să mă păgubească prea tare. Trebuie să-i dau de mâncare, mi-am zis. Mă rog —• un coltuc de pâine dimineaţa şi, ca să fie mai cu spor, cumpăr şi ceva ceapă. La prânz îi dau iarăşi un coltuc de pâine cu ceapă. La cină – iar ceapă, cvas, şi-un coltuc de pâine dacă o pofti. Iar când s-o nimeri şi câte-o ciorbă, înseamnă c-o să ne saturăm ainândoi de-a binelea. Eu unul mănânc puţin, iar omul băutor, după cum se ştie, nu pune nimic în gură: îl mulţumeşti cu rachiu şi cu vin. O să mă dea gata cu băutura lui, mi-am zis, dar numaidecât mi-a venit în minte încă ceva, domnule şi gata, m-am prins! M-am gândit că dacă ar fi să plece Emelea, viaţa n-ar mai avea nici un haz… Şi m-am hotărât atunci să-i fiu-pariate şi binefăcător. N-am să-l las să piară, mi-am zis, şi-am să-l dezvăţ de băutură! Ei, las că te fac eu om! Fie, Emelea, zic, rămâi, dar vezi să te ţii bine şi să mă asculţi!

Ce mi-am zis? M-apuc să-l învăţ să muncească, dar nu aşa dintr-o dată; îl las mai întâi să se sature de hoinărit şi în timpul ăsta caut şi chitesc cam la ce-ar fi bun Emelea al meu. Pentru că, domnule, la orice soi de muncă se cere mai întâi ca omul să aibă anumite însuşiri. Aşa că m-am apucat să-l cercetez pe-ascuns. Văd că Emelianuşka al meu e un om tare înverşunat! Şi-am început-o, domnule, cu vorbă

bună: uite-aşa şi pe dincolo, Emelian Ilici, zic, ar trebui să-ţi dai seama şi tu în ce hal ai ajuns şi să încerci să mai semeni a om.

— Destul cu chefurile, zic! Uite, curg zdrenţele pe tine, mantaua ta, să-mi fie cu iertare, numai de ciur mai e bună. Nu-i bine aşa, zău! Cred că a venit vremea să-ţi vâri minţile-n cap. Emelianuşka şedea şi mă asculta cu capul plecat. Păi ce credeţi, domnule? A ajuns până acolo, că şi limba şi-a băut-o şi nu mai putea scoate o vorbă mai de Doamne-ajută. Tu îi spuneai de una şi el îţi răspundea Dumnezeu mai ştie ce! M-a ascultat el ce m-a ascultat şi pe urmă a oftat o dată din rărunchi.

— De ce oftezi, Emelian Ilici? Îl întreb.

— Aşa, Îstafi îvanâci; nu-ţi face griji dumneata. Ştii, Astafi Ivanâci, azi două muieri s-au luat la harţă în stradă; una, fără să vrea, a răsturnat coşuleţul cu răchitele al celeilalte.

— Ei şi ce-i cu asta?

— Ailantă i-a vărsat şi ea înadins coşuleţul cu răchitele, ba încă s-a apucat să le strivească cu piciorul.

— Şi ce-i cu asta, Emelian Ilici?

— Nimic, Astafi Ivanâci; spun şi eu, aşa… „Nimic, spun şi eu, aşa. O-of, Emelea, Emelianuşka! Mi-am zis. Ţi-ai băut minţile…!”

— Un boier a pierdut o bancnotă pe trotuar, pe Gorohovaia, ba nu, pe Sadovaia. Un ţăran dă cu ochii de ea şi zice: norocul meu; dar a zărit-o (şi altul şi zice şi el: nu, e norocul meu! Eu am văzut-o mai întâi…

— Ei şi, Emelian Ilici?

— Şi-au prins ţăranii să se chelfănească, Astafi Ivanâci. In vremea asta iacă un vardist, a ridicat hârtia de jos şi i-a dat-o boierului, iar pe cei doi ţărani i-a amenințat că-i vâră la răcoare.

— Şi ce-i cu asta? Ce găseşti tu aici vrednic de luat aminte, Emelianuşka…?

— Păi, nimica. Făcea haz lumea, Astafi Ivanâci.

— O-of, Emelianuşka! Lumea! Ţi-ai vândut sufletul pe-un pi-tac de aramă. Ştii ceva, Emelian Ilici?

— Ce, Astafi Ivanâci?

— Caută-ţi şi tu ceva de lucru, zău. Ţi-o spun pentru a suta oară, caută de lucru, aibi milă de tine.

— Ce-aş putea să găsesc de lucru, Astafi Ivanâci? Nici nu mai ştiu ce-aş putea să caut de lucru şi apoi nici nu m-ar tocmi nimeni, Astafi Ivanâci.

— De-aia te-au şi dat afară din slujbă, Emelea, beţivanule 1

— Astafi Ivanâci, azi l-au chemat la birou pe Vlas, sufragiul.

— Şi de ce, mă rog, l-au chemat, Emelianuşka?

— Asta nu mai ştiu, Astafi Ivanâci. O fi fost de trebuinţă pe acolo, de-aia l-au chemat…

„O-of! Mi-am zis. Suntem pierduţi amândoi, Emelianuşka! Ne pedepseşte Dumnezeu pentru păcatele noastre!” Ei bine, domnule, ce poţi să faci cu un astfel de om?

Dar vezi că era al naibii de şiret 1 Mă asculta el cât mă asculta, pe urmă însă se vede treaba că i se făcea lehamite şi cum mă vedea mânios, îşi lua mantaua, o ştergea şi dus era! Umbla teleleu toată ziua şi se-ntorcea pe seară cherclieâit. Dumnezeu mai ştie cine-i dădea de băut, de unde făcea rost de bani; eu unul ştiu că nu purtam nici o vină…!

— Ehei, Emelian Ilici, zic, ai s-o sfârşeşti rău! Isprăveşte cu băutura • – auzi?

— Isprăveşte! Altă dată, dacă mai vii beat, te las să dormi pe, scară. Nu te primesc în casă…!

Auzindu-mi ameninţarea, s-a ţinut Emelea o zi, două, dar a treia zi iar a şters-o. Stau eu şi-l aştept; nu vine! Zău că m-am şi speriat; m-a năpădit mila. Ce-arn făcut cm el? Mi-ani zis. Am vârât spaima într-însul. Pe unde-o fi rătăcind acum, amărâtul ăsta? Te pomeneşti că se prăpădeşte, o, Doamne! S-a lăsat noaptea: Emelea nicăieri! A doua zi dimineaţa ies în antreu şi când mă uit, îl văd culcat acolo, cu capul pe o treaptă, amorţit de frig.

— Ce-i cu tine, Emelea? Ei, asta-i bună? Unde mi-ai fost?

— Păi, mai deunăzi, Astafi Ivanâci, te-ai supărat şi te-ai mâniat şi ai zis să mă culc în antreu; de-aia nici n-am mai îndrăznit să intru, Astafi Ivanâci, şi-am pus capul acilea…

Mi-era şi necaz şi milă de el!

— Decât să păzeşti scara, Emelian, zic, mai bine ţi-ai lua altă slujbă mai acătării…!

— Ce altă slujbă_ mal acătării, Astafi Ivanâci?

— Păi, zic, nefericitule (mă apucase ciuda!), măcar să înveţi şi tu meşteşugul croitoriei. Ia te uită la mantaua ta! N-ajunge că-i toată numai găuri, dar mai şi măturI scara cu ea! Pune şi tu mâna pe ac şi mai cârpeşte-ţi găurile, ca omul. O-of, beţivanule.

Ei bine, domnule, a luat acul în mână. Eu unul i-o spusesem numai aşa în glumă, dar el s-a speriat şi a pus mâna pe ac. Şi-a scos mantaua şi s-a apucat să vâre aţa în ac. Mă uit la dânsul: bineînţeles, ochii i s-au tulburat şi i s-au înroşit, mâinile îi tremurau de ziceai ce-i aia 1 S-a chinuit el cât s-a chinuit, dar aţa nu voia să intre cu nici un chip; o tot muia şi o tot răsucea – aş! Până la urmă, s-a lăsat păgubaş. Stătea şi căsca ochii la mine…

— Ehei, Emelea, da ştii că-mi placi! Dacă mai era cineva p-acilea, o păţeai! Păi bine, omule, eu ţi-am spus-o în glumă, aşa ca o mustrare… Hai, lasă-te păgubaş! Stai binişor acolo şi nu le mai ţine de pozne, nu mai dormi pe scări, nu mă face de râs!

— Vai de mine, Astafi Ivanâci! Ştiu prea bine că umblu mereu afumat şi nu-s bun de nimic!… Doar că te supăr degeaba pe dumneata… Bi-binefăcătorul meu…

Şi deodată văd că încep să-i tremure buzele vinete, o lacrimă i se prelinge pe obrazul alb şi-i sticleşte în barba nerasă şi unde mi se pune Emelian pe un plâns. Doamne-Doamne! Parcă mi-ar fi intrat un cuţit în inimă.

„Ehe, nici nu-mi închipuiam să fii chiar atât de simţitor! Cui să-i fi trecut prin minte?… Nu, Emelea, mi-am zis, să ştii

că te las în plata Domnului; du-te la pierzanie, ca un prăpădit ce eşti…!”

Ce s-o mai lungesc, domnule! Toată povestea asta e aşa de zadarnică şi de nenorocită, că nici nu merită să vorbeşti despre ea; dumneavoastră, domnule, vorba ceea, n-aţi da doi bani pe ea, dar eu aş fi dat cu amândouă mâinile dacă aş fi avut ce da, numai să nu se fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat! Aveam, domnule, o pereche de pantaloni de călărie, alege-s-ar praful de ei, nişte nădragi straşnici, pe cinste, albaştri, în pătrăţele. Ii comandase un moşier care venise la oraş şi pe urmă i-a refuzat; zicea că-l strâng. Aşa că mi-au rămas mie. Făceau ceva parale! Mi-am zis că aş putea să iau pe ei Ia târgul de vechituri vreo cinci ruble, şi, dacă nu, croiesc din ei două perechi de pantaloni din ăia strimţi, pentru domnii din Petersburg, şi-mi mai rămâne şi mie un capăt de-o jiletcă. La de-alde ăştia ca noi, oamenii sărmani, ne prinde bine orice! In vremea aceea, Emelianuşka era tare necăjit şi abătut. II văd că nu bea o zi, nu bea două şi încă o zi după aceea nu pune nici un strop de băutură în gură; se fleşcăise de tot şi şedea amărât, de-ţi era mai mare mila să te uiţi la dânsul. Ehe, mi-am zis: ori că n-ai leţcaie-n buzunar, băiete, ori că ai apucat-o singur pe calea cea dreaptă, ai ascultat de glasul judecăţii şi-ai pus cruce la ce-a fost. Uite aşa stăteau lucrurile, domnule. Taman atunci s-a nimerit să fie o mare sărbătoare. M-am dus şi eu la vecernie şi când m-am întors, îl văd pe Emelea aşteptând pe pervazul ferestrei cherchelit şi clătinându-se. Ehe! Mi-am zis. Care va să zică de ăştia mi-eşti, băiete! Pe urmă m-am apucat să caut ceva în ladă. Când mă uit – nădragii cu pricina ia-i de unde nu-s!… Caut eu şi caut: parc-au intrat în pământ! După ce-am cotrobăit peste tot şi am văzut că nu-s, parcă m-a râcâit la inimă! Am luat-o mai întâi la rost pe bătrânica şi-am învinuit-o degeaba; am păcătuit, deh! La Emelea, măcar că putea da de bănuit, pentru că îl vedeam beat, nici nu m-am gândit! „Vai de mine, nenişorule, îmi zice bătrânica, ce-mi trebuie mie

nădragi din ăştia? Ce, am să-i port eu? Mai zilele trecute văd că-mi lipseşte şi mie o fustă; mi-a luat-o, cred, tot un om bun ca alde matale… Ce mai tura-vura, nu ştiu, n-am văzut”, zice. „Cine-a fost pe-aici? Întreb eu. A venit cineva?” „N-a fost nimeni, n-a venit nimeni, nenişorule, zice; eu am stat acasă toată vremea. Emelian Ilici a ieşit, dar pe urmă s-a întors; uite-l colea! Întreabă-l pe dânsul.” „Emelea, zic, n-ai luat cumva nădragii mei ăia noi; ţii minte, ăia pe care i-am făcut pentru moşierul acela? Poate că ai avut nevoie de ei 1” „Nu, Astafi Ivanâci, zice, nu i-am luat.”

I-auzi, domnule! Dă-i iar cu căutatul; caut eu ce caut, dar pantalonii nicăieri!; Emelea sade şi se tot clatină. Şedeam şi eu, domnule, uite-aşa pe vine, dinaintea lui, aplecat deasupra lăzii şi deodată mă uit ou coada ochiului la dânsul… Hait! Mă gândesc şi odată simt că mi se aprinde inima în piept; m-am şi roşit tot. Şi iată că se uită şi Emelea la mine.

— Nu, Astafi Ivanâci, nu ţi-am luat eu nădragii… Poate ţi-oi fi închipuind cine ştie ce, da să ştii că eu unul nu ţi i-am luat.

— Doar nu i-o fi înghiţit pământul, Emelian Ilici?

— Nu, Astafi Ivanâci, zice, nici nu i-am văzut.

— Deh, Emelian Ilici, atunci poate că au făcut singuri picioare, nu?

— Poate că au făcut singuri picioare, Astafi Ivanâci.

Când l-am auzit vorbind aşa, m-am ridicat, m-am dus la fereastră, am săltat fitilul, la lampă şi m-am apucat de lucru. Aveam de prefăcut jiletca slujbaşului care locuia sub noi. Mă ardea în piept şi mă durea. Zău dacă nu era mai bine să-mi fi aruncat toată hăinăria pe foc. Emelea a simţit, se vede treaba, că-mi ieşisem din fire. Aşa e, domnule; omul care a săvârşit o faptă rea simte de departe nenorocirea, aşa cum simte pasărea cerului furtuna.

— Auzi, Astafi Ivanâci, a început Emeliuşka cu glas tremurat, Antip Prohorâci, felcerul, s-a însurat astăzi ou nevasta birjarului care-a murit mai deunăzi…

M-am uitat o dată la el, vezi bine, negru la faţă… Emelea a priceput. Iacătă-l că se ridică, se apropie de pat şi se apucă să scotocească prin preajmă. Aştept. S-a foit mult, vorbind într-una ca pentru el: „Nu-s şi pace; unde-or fi pierit, fir-ar să fie de nădragi!” Aştept eu, aştept şi odată îl văd pe Emelea că se vâră sub pat, în patru labe. N-am mai putut răbda.

— Ce te-a apucat, Emelian Ilici, de umbli-n patru labe? Zic.

— Caut nădragii, Astafi Ivanâci. Poate-or fi pe undeva.

— Lasă, domnule, zic (necăjit cum eram, îl iau de sus), nu te mai osteni şi dumneata pentru fitece; nu-ţi mai roade genunchii degeaba!

— Nu-i nimic, Astafi Ivanâci… Poate s-or găsi, dacă i-om mai căuta.

_ Hm!… Zic. Ascultă, Emelian Ilici 1

— Ce e, Astafi Ivanâci?

— Nu cumva mi i-ai furat tu, ca un tâlhar, ca un nemernic, drept răsplată pentru că te-am miluit cu o bucată de pâine? Mă apucaseră toţi dracii, domnule, oând l-am văzut târându-se pe jos, în genunchi, înaintea mea.

— Nu… Astafi Ivanâci…

A zis aşa şi acolo a rămas, sub pat, cu faţa la pământ. A stat mult aşa culcat; pe urmă a ieşit. Se făcuse alb ca varul. S-a ridicat, s-a aşezat lângă mine pe pervazul ferestrei şi a zăbovit aşa preţ de vreo zece minute.

— Nu, Astafi Ivanâci, zice şi deodată se proţăpeşte dinaintea mea, înspăimântător ca păcatul însuşi; parcă-l văd şi acum. Nu, Astafi Ivanâci, zice; nu eu ţi-am luat nădragii…

Dârdâia din tot trupul şi se împungea într-una cu degetul în piept, iar glasul îi tremura în aşa hal, că mi-am pierdut şi eu cumpătul şi am rămas încremenit pe pervaz.

— Cum vrei, Emelian Ilici, zic; iartă-mă, dacă din prostie te-am învinuit pe degeaba. Cât despre nădragi, mai dă-i încolo; ne-om descurca noi şi fără ei. Braţe avem, slavă Domnului, n-o să ne apucăm de furat… Şi n-o să păgubim

oamenii sărmani; ne-om câştiga noi cumva un codru de pâine…

M-a ascultat Emelea cu luare-aminte, a mai zăbovit aşa o vreme dinainte-mi şi pe urmă s-a aşezat. Şi a stat aşa, neclintit, toată seara; când m-am dus la culcare, Emelea tot acolo şedea. A doua zi dimineaţă, când mă uit, îl zăresc culcat pe duşumeaua goală, încovrigat sub mântăluţa lui; de-atâta umilinţă, nici n-a mai îndrăznit să se culce în pat. Ei bine, domnule, de-atuncea nu l-am mai putut suferi, ba încă în primele zile îl uram de-a binelea. Era, ca să zic aşa, ca şi cum m-ar fi furat propriul meu fecior şi mi-ar fi pricinuit o supărare oumplită. Eh, Emelea, Emelea! Mi-am zis. Cât despre Emelea, domnule, de vreo două săptămâni bea de stingea. Se înverşunase ou totul la băutură. Pornea de dimineaţă şi se-ntorcea târziu noaptea. Două săptămâni n-am auzit o vorbă de la el. De bună seamă că-l rodea amarul, ori şi-o fi pus în gând să-şi facă seama în felul ăsta. În cele din urmă s-a potolit; şi-o fi băut toţi banii. S-a statornicit iarăşi pe pervazul ferestrei. Ţin minte că a stat aşa, fără să scoată o vorbă, trei zile încheiate; când deodată iată-l că plânge. Plângea, domnule şi încă cum! Îi curgeau lacrimile gârlă şi parcă nici nu simţea că varsă lacrimi.

Trebuie să ştiţi, domnule, că e tare greu să vezi plângând de amar şi de alean un om în toată firea, ba încă un moşneag ca Emelea. /

— Ce-i cu tine, Emelea? Zic.

Odată a tresărit. Dârdâia din tot trupul. Vezi bine, era întâiş oară eă-i vorbeam, de la întâmplarea cu pricina.

— Nimic… Astafi Ivanâoi.

— Nu te mai necăji, Emelea. Ia mai dă-le încolo de prostij! Ce stai aşa îmbufnat? Mi se făcuse milă de el. /

— Aşa, Astafi Ivanâci; nu la asta mă gândeam. Aş vrea săfni găsesc ceva de lucru, Astafi Ivanâci.

— Ce anume să-ţi găseşti de lucru, Emelian Ilici?

— Ia, ceva acolo. Poate o slujbă, cum aveam mai înainte; m-am şi dus şi m-am rugat de Fedosei Ivanâci… N-aş vrea

să te supăr, Astafi Ivanâci. Poate mi-oi găsi o slujbă, Astafi Ivanâci şi atunci am să-ţi dau dumitale tot şi am să mă răsplătesc pentru toată îmbucătura cu care m-ai miluit.

— Lasă, Emelea, lasă; dac-a fost un păcat, s-a dus! Ale-ge-s-ar praful de el! Hai să trăim iar ca mai înainte.

— Nu, Astafi IVanâci, dumneata poate te gândeşti tot la aia… Dar să ştii că eu nu ţi-am luat nădragii…

— Fie şi aşa; Dumnezeu cu tine, Emelianuşka!

— Nu, Astafi Ivanâci. Văd că nu mai e chip să stau la dumneata. Te rog să mă ierţi, Astafi Ivanâci.

— Vezi-ţi de treabă, Emelian Ilici, zic; da oare cine te supără, cine te goneşte – eu?

— Nu, dar nu se cuvine să mai hălăduiesc aşa la dumneata, Astafi Ivanâci… Mai bine plec…

Care va să zică s-a supărat omul şi o ţine una şi bună. Mă uit la el şi văd că într-adevăr s-a ridicat şi îşi pune măntăluţa.

— Încotro, Emelian Ilici? Fii cuminte! Ce faci, unde o să te duci?

— Nu, nu; rămâi cu bine, Astafi Ivanâci şi nu mă mai ţine (iar scâncea); mai bine să mă feresc de păcat, Astafi Ivanâci. Nu mai eşti nici dumneata cum erai.

— Cum să nu mai fiu? Tot aşa sunt! Ai să te prăpădeşti singur, Emelian Ilici, ca un copil fără minte.

— Nu, Astafi Ivanâci, Acuma, Astafi Ivanâci, de câte ori pleci, dumneata încui lada; când văd asta, mă podidesc lacrimile… Nu, mai bine lasă-mă să plec, Astafi Ivanâci şi iartă-mi toate supărările pe care ţi le-am pricinuit cât am stat împreună.

Fii bine, domnule, a plecat. II aştept o zi, gândindu-mă că are să se întoarcă pe seară. Nu s-a întors 1 N-a venit nici a doua şi nici a treia zi. M-am speriat; mă apăsa urâtul – nu beam, nu mâncam, nu dormeam. Mă dăduse gata omul meu! A patra zi, am pornit-o pe la toate cârciumile, întrebând de dânsul; dar pe Emelianuşka nu era chip să-l găseşti! „Să te fi prăpădit oare? Mi-am zis. Poate ţi-ai dat

sufletul pe sub vreun gard, criţă cum erai şi acuma zaci ca o buturugă putredă.” M-am întors acasă mai mult mort decât viu. A doua zi aveam de gând să colind iar după dânsul. Mă blestemam că l-am lăsat să plece aşa, de capul lui, prostul de el. În cea de-a cincea zi (era sărbătoare), aud deodată uşa scârţâind şi-l văd pe Emelea intrând: vânăt la faţă, cu părul plin de noroi, ca şi când ar fi dormit în uliţă, se scofâlcise şi se făcuse ca o surcică. Şi-a scos măntăluţa, s-a aşezat pe ladă lângă mine, cu ochii ţintă în ochii mei. M-am bucurat, de bună seamă, dar în aceeaşi vreme mă rodea la inimă şi mai avan ca înainte. Vedeţi dumneavoastră, domnule, să fi făcut eu un păcat omenesc ca ăsta, apăi mai bine mă prăpădeam ca un câine, decât să mă mai întorc. Dar Emelea s-a întors! Fireşte, nu e lucru uşor să vezi un om în halul ăsta. M-am apucat să-l mângâi, să-l liniştesc. „îmi pare bine că te-ai întors, Emelianuşka, zic. Dacă mai zăboveai un pic, mă duceam şi azi să te caut prin cârciumi. Ai luat ceva în gură?”

— Am luat, Astafi Ivanâci.

— Şi zici c-ai mâncat? Uite, frăţioare, a mai rămas ceva din ciorbiţa de ieri; e cu carne. Uite colea şi nişte ceapă cu pâine. Mănâncă, zic, că nu strică.

I-am dat să mănânce şi atunci am înţeles că poate n-a pus nimic în gură de trei zile; cu atâta poftă mânca. Ei, va să zică foamea l-a mânat încoace. M-am muiat cu totul, uitându-mă la el, sărmanul. Ia să dau o fugă până la dugheană, să-i aduc ceva pentru sufleţelul lui şi s-o sfârşim cu ce-a fost! Nu mai sunt supărat pe tine, Emelianuşka! Ţi-am adus vinişor. Hai, Emelian Ilici, zic, să-i tragem o duşcă, doar e zi de sărbătoare. Vrei să bei? Face bine.

A întins mâna lacom, a luat paharul şi s-a oprit; a stat aşa câteva clipe, apoi a dus paharul la gură; vinul i-a curs pe mânecă. A dus paharul la gură, dar numaidecât l-a pus pe masă.

— Ce-i, Emelianuşka? —- Nimic, Astafi Ivanâci.

— Nu bei?

— Păi, Astafi Ivanâci… Nu mai beau, Astafi Ivanâci.

— Vrei să te laşi pu totul, Emeliuşka, ori numai azi nu bei? A rămas o vreme tăcut, pe urmă îl văd că-şi lasă capul pe braţ.

— Nu cumva eşti bolnav, Emelea?

— Nu prea mă simt bine, Astafi Ivanâci.

L-am culcat în pat. Într-adevăr, îi ardea capul şi-l scuturau frigurile. Am stat toată ziua la căpătâiul lui; spre seară i s-a făcut mai rău. I-am dat cvas amestecat cu ulei şi cu ceapă şi cu firimituri de pâine. Na, zic, mănâncă un pic de papară, poate c-o să-ţi facă bine! A clătinat din cap. „Nu, zice, azi nu mai mănânc, Astafi Ivanâci”. I-am pregătit un ceai. S-a spetit bătrânica de atâta alergătură. Starea lui însă nu se îmbunătăţea de loc. Proastă treabă! Mi-am zis. A mai trecut o zi şi în dimineaţa zilei următoare m-am dus la doctor. Nu departe de noi locuia un doctor pe care-l ştiam, pe nume Kostopravov. II cunoscusem mai demult, când eram încă în serviciu la familia Bosomiaghin; mă îngrijise şi pe mine. Doctorul a venit şi l-a văzut. „Stă prost, zice. Nici nu mai făcea să trimiţi după mine. Să-i dăm totuşi nişte prafuri.” Nu i-am dat prafurile; mi-am zis. Că sunt mofturi de-ale doctorului. Aşa am intrat în a cincea zi/de boală.

Emelea se sfârşea, întins pe pat, sub ochii mei. Şedeam pe pervaz cu lucrul în-rnână. Bătrânica făcea focul în sobă. Tăceam cu toţii. Mi se rupea inima, domnule, după el, după beţivan, ca şi când ar fi murit un copil de-al meu. Ştiam că Emelea se uită acum la mine; băgasem de seamă încă de dimineaţă că se luptă cu el însuşi, că are ceva pe suflet, dar nu îndrăzneşte să-mi spună. In cele din urmă, m-am uitat la dânsul; nu-şi mai lua ochii de la mine şi i se citea în priviri o mâhnire cumplită. Când şi-a dat şi el seama că mă uit în ochii lui, i-a lăsat numaidecât în jos.

— Astafi Ivanâci!

— Ce e, Emeliuşka?

— Dacă, să zic aşa, Astafi Ivanâci, am duce mântăluţa mea la târgul de vechituri, cam cât am putea să luăm pe ea?

— Nu ştiu dacă am lua mare lucru, Emelian Ilici. Poate o hârtie de trei ruble.

Dacă aş fi dus-o într-adevăr la târgul de vechituri, n-ar fi fost chip să iau nimic pe ea, ba încă mi-ar fi râs oamenii în nas că umblu să vând asemenea zdreanţă. I-am spus şi eu numai aşa, ca să-l mângâi, ştiindu-l sărac cu duhul.

— Eu socoteam, Astafi Ivanâci, că s-ar putea lua trei ruble de argint; orioum, e din postav, Astafi Ivanâci. Cum să iei numai o hârtie de trei ruble, dacă e din postav?

— Nu ştiu, Emelian Ilici, zic; dacă vrei s-o duci, fireşte, trebuie să ceri de la început trei ruble.

O vreme Emelea a rămas tăcut, pe urmă m-a strigat iar:

— Astafi Ivanâci!

— Ce e, Emelianuşka? Îl întreb.

— Când oi închide ochii, să vinzi mantaua. Să nu mă îngropaţi într-însa, că o să zac eu şi aşa. E un lucru bun, poate ţi-o fi de folos.

Odată mi s-a strâns inima, domnule, aşa cum nici nu-i chip de spus în cuvinte. Mi-am dat cu socoteala că l-a cuprins aleanul morţii. Am tăcut iar cu toţii. S-a scurs aşa un ceas. Când m-am uitat iarăşi la dânsul, era tot cu ochii la mine şi când mi-a întâlnit privirea, i-a lăsat în jos.

— Nu vrei apă, Emelian Ilici?

— Dă-mi, Astafi Ivanâci, dacă te lasă inima. I-am dat să bea.

— Mulţumesc, Astafi Ivanâci, zice…; – Mai vrei ceva, Emelianuşka?

— Nu, Astafi Ivanâci, nu mai vreau nimic; vreau numai… '!

— Ce? F, ' – Vreau…

— Ce vrei, Emeliuşka?

— Nădragii ăia… Eu i-am luat atunci… Astafi Ivanâci…

— Las-că te iartă Dumnezeu, Emelianuşka, sărmanule! Zic. Mori liniştit… Mi se tăiase răsuflarea, domnule şi mi-au dat lacrimile. Am întors capul o clipă.

— Astafi Ivanâci…

Mă uit la el: Emelea voia să-mi spună ceva – se săltase în capul oaselor şi se trudea, mişca din buze… S-a roşit la faţă deodată, cu ochii ţintă la mine… Cum îl privesc, văd că păleşte iar. Într-o clipită, s-a mistuit tot; şi-a răsturnat capul pe spate, a oftat o dată şi şi-a dat duhul.

SFÂRŞIT